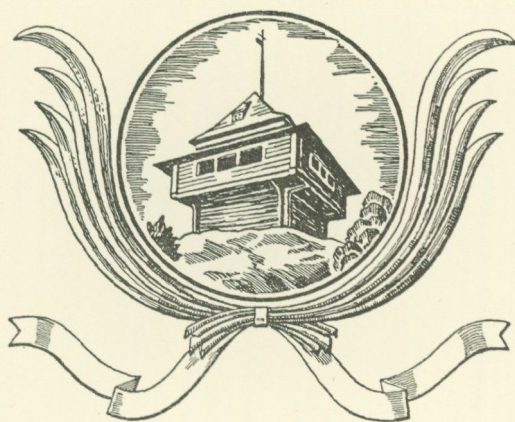

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1934**

NORDISKA MUSEETS
OCH SKANSENS
ÅRSBOK
FATABUREN

1 9 3 4

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Årsbokens omslag, motiv från Skansen med Moragården i bakgrunden
är utfört efter fotografi av J. Rydberg.

---

*Tryckt hos Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag
Stockholm 1934*

TRE TAL PÅ SKANSEN

I. DE TRE RINGARNA

av Arthur Engberg

27. 8. 1933

Skansen, där vi i dag stämt möte med varandra, är en skapelse av Artur Hazelius, mannen från vår egen bygd, mannen från Hassela. Vi äro stolta över mannen. I bortåt tio år bodde han själv häruppe. Och när han i pingsten, hänryckningens tid, bröt upp, stod Skansen i vårlig blomsterprakt. Mästaren gick, men hans verk lever. Med Nordiska museet och det sköna Akropolis, varpå vi nu befinna oss, reste han ett monument, oförgängligare än kopparn, både över sig själv och den bygd, vari han hade sina rötter. Ty månne det är förnämligt av oss hälsingar att på denna plats känna igen ett stycke av oss själva? Är det för mycket att till våra egna göra de diktarord, varom aposteln i Athén erinrade: »Ty även vi äro av hans släkte»? Säkert är, att ingen plats utanför vår hembygds hank och stör erbjuder en naturligare samlingspunkt för oss än denna. Och därför är det just till honom våra tankar först gå i dag med ett innerligt tack för hans stolta bragd i den svenska odlingens tjänst.

Som Djurgårdens, »then konungseligas», utpost mot väster står Skansen, speglar sig i Strömmen och Viken och höjer sin energiska protest mot den förkonstling, som nu en gång hör samman med storstadens väsen. Häruppe minner oss så mycket om bygdens enkla, sunda och sega liv. Här blandas forntid och nutid. Här öppna sig perspektiv icke blott över en trakt utan över ett folks historia. Och är det månne icke som om vi just här bättre än annorstädes skymtade ett tankeväckande sammanhang mellan bygdens liv och den rastlösa förbränningsprocess en storstad erbjuder? Där ute i bygden, i det naturliga samlivet

med moder jorden, ligga nationens yppersta kraftkällor. Ur »stubbotan rot» äro vi ytterst upprunna och vår kärlek till det gemensamma fosterlandet blir på något sätt en abstrakt ram kring det konkreta, märgfulla och mustiga innehåll, som hembygdskänslan representerar. Det är i sin hembygds gestalt svensken helst älskar att förkroppsliga sitt land. Vi ha icke fransmannens förmåga av omedelbar och flammande lidelse, när det gäller att bikta vår kärlek till fosterlandet. Vi äro i det stycket förnämt blyga älskare, som icke kunna besegra våra hämningar.

»Stolta och blyga på samma gång
bära det bästa de ensamt.»

De orden av Levertin träffa huvudet på spiken. Och han har rätt även i fortsättningen:

Alla de drömt om en högsta lott,
men sig dock nöja med niter.
Även på samma örongott
hjärtana bli eremiter.
Gömma bak lås sina kostbara ting
nycklarna själva tappa —
fattiga gå med en kungaring
dold under vardagens kappa.

— — — — —
Kärva och mörka i åldern de stå,
stormslitna furornas likar,
brottas och blöda än gamla och grå
tills deras kistor man spikar.
Så de myllas i frostkall jord.
Tungt döljer snötäcket spåren.
Alla osagda kärleksord
gräset först viskar i våren,
när i suset kring tysta hem
äntligt blir sång deras trängtan —
sången om folket i Nifelhem
med sin begravda längtan.

Känna vi icke igen oss i denna karakteristik? Men det är förvisso ingen överdrift, om jag påstår, att hembygdskänslan, kärleken till den egna provinsen och bygden kommit att hos oss svenskar väl icke ersätta men bli uttryckssätt för många av våra bästa känslor för fosterlandet. Hämningarna och blygheten växa i samma mån känslornas föremål får en vidare krets.

Skulle jag våga ett litet försök att teckna hembygdskärleken i dess stora och rätta sammanhang, så skulle jag — och detta är i dag mitt ärende till Eder — vilja säga några ord om »de tre ringarna».

Den första och innersta är hemmet, far och mor, syskonen, familjen. Här ha vi själva hjärtat i vår tillvaro. Ingen förbannelse är större än hemlöshetens. Ingen lycka är större än hemmets. Där är släktets omistligaste fäste. När allt annat ramlar runt omkring oss — vad mer? Ha vi hemmet — far och mor må ha skapat det eller vi må ha skapat det själva — så ha vi också en Arkimedes-punkt i tillvaron. Mähända är det bygden förunnat att ha ett rikare och sundare hemliv än staden i allmänhet och storstaden i synnerhet. Det är mindre trasigt, brustet och förgiftat. Ingenting vare mig mera fjärran än att vilja moralisera. Och det är icke att moralisera, men väl att endast utsäga det som är, om man hävdar, att den inre fästningsgördel, som ett sunt och rikt hemliv utgör, försvagats på ett sätt, som måste väcka oro. Det är som om sammanhållningens, solidaritetens band vore i färd med att slappas. Här kommer sjukan socialt uppifrån och fräter omkring sig nedåt. Jag är den förste att betyga min högaktning för de ansvarsmedvetna män och kvinnor, som på hithörande områden tagit upp kampen mot gamla skadliga fördomar och ställt äktenskapets och hemlivets problem i ett riktigare och mänskligare ljus. Men det må icke förtyckas mig, om jag säger, att under rena och fläckfria fälttecken även nästlat sig in krafter, som ingalunda representera livets sälta.

Kanske är det dubbelt påkallat att sätta fingret på denna punkt i en tid, som brutalt grusat illusionen, att i och med stigande materiell och teknisk kultur människorna skulle bli mo-

raliskt bättre. Den bistra sanningen är tyvärr den, att tekniken blir ett verktyg för bestialiteten, därest icke makter, som spira upp hinsides allt vad vetenskap och teknik heter, få tygla människosjälarna. Ty människan lever icke allenast av bröd. Hon behöver även en annan kost, som ingen teknik kan producera, men som den första fostran i ett verkligt hemliv bättre än något annat kan skänka. Jag ser dem för min inre syn, de många hemmen uppe i vårt Hälsingland. Vad ha de icke betytt för att tämja och förmänskliga ett hårt och obändigt släkte. Brännvinet och kniven ha gunås spelat en blodig och tragisk roll i vårt landskaps historia. Råheten har understundom i sin tygelöshet vanhedrat vårt namn. Det var djupt och ärligt känt när biskop Lars Landgren i sin berömda avskedspredikan i Delsbo kyrka fällde orden: »Delsbo liknar en lusig skinnfäll. Här har jag luskat och luskat i många år. Men ännu finns det många kvar.» — Välsignat därför varje hälsingehem, där sammanhållning och lycka lagt en fast och solid grund för en fostran, som givit de goda makterna övertaget över de onda.

Kring hemmet, den första ringen, sluter sig bygden, den andra och större. Den är stigen, som du trampade med bruna, bara små fötter. Den är snåren, där du i skymningstimman tyckte dig skymta huldran. Den är sjön och forsen, bergen och tegarna. Den är blänkande skogstjärnar, idylliska fåbodvallar och fiskelägen. Den är kyrkan, där du sjöng med i psalmen. Den är skolan med kamraterna. Men först och sist är den det hårda, strävsamma arbetet på åker och äng, i skogen och vid åar och älvar, i fabriker och hem. Och över läpparnas stängsel går språket, alla hälsingars gemensamma språk, kantigt och metalliskt, kargt och träffsäkert, vasst och flärdlost. Varför skulle vi glömma det? Det finns en högfärd, en halvbildad och tillgjord mamsellhögfärd, som rynkar på näsan åt vårt bygdemål. Det är kantänka alltför bondskt, primitivt. Det luktar stall och ladugård. Och kring den hopplösa företeelse, som jag skulle vilja döpa till stationssamhälleskultur, står något av samma löjeväckande högfärd. Det är gunås inte fint nog att tala fars och mors språk. Så växer fram en jämmerlig blandprodukt, som

Bild 1. Hälsingeungdom samlad till Hälsingedag på Skansen.

varken är riksspråk eller bygdemål. Det är med verkligt vemod man bevittnar den allt ojämnare kamp vårt bygdemål har att föra för sin tillvaro. Och jag skulle tro, att det vore på tiden att det särskilt i barnens fostran inskräpdes, att det är så långt ifrån något bevis för obildning att utan krumbukter tala sitt bygdemål, att det tvärtom är ett bevis för motsatsen.

Till denna bygd äro vi mer eller mindre intimt knutna. Den utgör ett slags resonansbotten i våra själar. Den har på ett eller annat sätt präglat oss, fångat in oss, lagt oss under sitt bann, sin förtrollning. Genom dess synglas se vi på tillvaron. Den ger färghållningen åt våra tankar, drömmar och känslor. Och från hälsinge till hälsinge går därför som ett osynligt band. I ärkestiftet är Hälsingland — sade en gång Nathan Söderblom — att förlikna vid Galiléen. Gästrikland är Samarien och Uppland är Judéen. Galiléen stod också i ett visst vanrykte och det spordes: »Kan något gott komma från Nasaret?» Det svarades: »Kom och se!» Vi ge med förtröstan samma svar: »Kom och se!» Icke för att skryta, icke för att förhäva oss över de andra sätta vi vårt Hälsingland högt. Det finns förvisso fagrare nejder i världen. Men det finns ingen som är oss kärare. Och vi kunna alla tjäna vår bygd genom att förbli trogna dess egenart, dess karaktär, dess stil och hjälpas åt att utmönstra dess lyten. Även hembygdsromantiken kan slå över i det löjliga, bli kliché, fras och yttre åthävor. Vad som tarvas är att söka fram det äkta, gedigna och väsentliga i bygdens kulturella tradition, utveckla det i dess egen linje och anda. Här är det frågan om ett arv som måste icke blott förvaltas utan även förkovras. Stor tack äro vi skyldiga dem, som med självuppoffrande iver insamlat, utforskat och skapat intresse för vår bygds minnen. Med alldeles särskild glädje hälsa vi den renässans våra allmogedrakter synas gå tillmötes. Låt oss bara inte förgäta, att det icke är på kläderna men på hjärtelaget hälsingen skall kännas igen.

Så vidgas den andra ringen och växer ut till den tredje, till nationen, landet, riket, den syskonkrets, som vår svenska folkstam utgör. Jag har redan erinrat om det nästan skygga och blyga, som sätter sin prägel på våra känslor för fosterlandet.

Att vara fosterländsk är intet patent för vare sig individer eller partier. Det är ej heller något utvärtes formväsen. Det är icke en munnens bekännelse i stora och stolta ord. Det är något annat och djupare. Det är ett tjänande i ödmjukhet, en redbar pliktuppfyllelse, ett levande ansvar för kallet av vad slag det vara må. Att i allt sitt värv vara samvetsgrann och sanningskär, att icke fuska sig fram, att göra det mesta och bästa av de gåvor vi fått, att hjälpa till att åt det svenska namnet skapa anseende och aktning — slikt är att vara fosterländsk. Vi äro ett litet folk. Det är sant, om det gäller antalet. Men det är icke på mängd och myckenhet det ytterst kommer an i tillvaron. Det är på kvalitet. Icke vår folkmängd, men väl fullödigheten i vad vi skapa i vårt materiella och andliga arbete avgör vår ställning i världen. Och vilja vi göra denna ställning stark och god, så kunna vi det, om vi bringa till full utveckling våra anlag och gåvor. Och här finns sannerligen ingen som helst anledning till klenmod. Sverige behöver icke skämmas för sina bidrag till den andliga och materiella odlingen. Men det gäller för oss att åt all vår produktion ge en sådan fulländning att dess resultat på grund av sin överlägsenhet röna en allt mera stegrad efterfrågan ute i världen. Vården om vårt folkmaterial, dettas dugliggörande och skolning i intellektuellt och moraliskt avseende för det gemensamma arbetets uppgifter, utdanandet av ett kunnigt, skickligt och ansvars-kännande släkte, för vilket friheten är kärare än livet och för vilket arbetet är en gudstjänst — denna uppgift är i ordets bästa mening fosterländsk.

Hemmet, hembygden och fosterlandet! Det är genom de båda första som det tredje får levande innebörd och mening.

Vi som äro hälsingar i förskingringen tacka Eder, I resenärer från Hälsingland, för att Ni kommit hit. Tag med Er en hälsning från oss hem. Säg dem därhemma att vi var och en på sin post och i sin uppgift vilja göra Hälsingland heder. Och låt oss nu till sist höja ett fyrfaldigt leve för Hälsingland!